

ÕIGLASE ÜLEMINEKU JUHTKOMISJONI KOOSOLEKU PROTOKOLL

Koosoleku toimumise koht:

Aidu Veespordikeskus (Aidu küla, Lüganuse vald, Ida-Virumaa) ja virtuaalselt (MS Teams)

Toimumise aeg: 17. september 2025, kell 12:30 – 15:30

Juhatas: ÖÜF juhtkomisjoni esimees Kadri Tali

Protokollis: Mereli Mändmets

Võtsid osa (juhtkomisjoni põhi- ja asendusliikmed): Kadri Tali, Triin Tomingas, Hardi Murula, Teet Kuusmik, Jüri-Sander Vaikma, Tõnis Seesmaa, Gert Tiivas, Anneli Luik (volitusega), Annika Sepp (volitusega), Eda Silberg, Ille Nakurt-Murumaa, Margus Ilmjärv, Kertu Laherand, Mare Roosileht, Kaupo Sempelson, Marilin Sternhof, Pille Sööt, Maris Lauri, Sigrid Soomlais, Eili Lepik, Martti Kalvik, Tanel Ross, Kärt Alaküla, Meelis Kuusk

Kutsutud: Monica Hankov (EIS), Tiina Sams (RTK), Mereli Mändmets (RAM)

PÄEVAKORD

12:30 – 12:45	Tervitussõnad Vahepealsete arengute ülevaade
12:45 – 14:30	Meetmete seisu lühiülevaated ministeeriumidelt
14:30 – 14:45	Sirutuspaus
14:45 – 15:15	Ettevõtlusmeetmete ülevaade EL 2028+ perioodi ettevalmistused
15:15 – 15:30	Muud küsimused ja ettepanekud, koosoleku kokkuvõtte

1. Tervitussõnad

Rahandusministeeriumi (RAM) riigieelarve osakonna juhataja **Kadri Tali**:

- Tervitame uusi juhtkomisjoni liikmeid:
 - **Gert Tiivas**, Eesti Töötukassa
 - **Anniki Lai**, terviseala asekanstler, Sotsiaalministeerium
 - **Tanel Ross**, finantsosakonna juhataja, Kliimaministeerium
- Tervitame uusi juhtkomisjoni asendusliikmeid:
 - **Leho Verk**, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon
 - **Kai Kalmann-Jotautas**, regionaalpoliitika osakonna juhataja, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
 - **Reelika Väljaru**, strateegia- ja innovatsiooniosakonna juhataja, Kultuuriministeerium

- ÕÜF toel rahastatud projektid ja investeeringud hakkavad piirkonnas nähtavaks muutuma. Üheks olulisemaks näiteks on Neo magnetitehas, mille avamine toimub homme-ülehomme.
- Edasimineku on toimunud ka teistes meetmetes ja projektides, millest kuuleme peagi lauariingi käigus.
- RAM tegeleb ÕÜF meetmepaketi koordineerimise ja kava ajakohastamisega. Suvel lõpetati eelmise rakenduskava ja ÕÜ kava muudatus, kus mh Kiviõli kaugkütte meetmesse kavandatud 5 mln € suunati ümber ettevõtlusse.
- Käimas on järgmine rakenduskava muudatus, mille fookuses on kaitsevaldkonna investeeringud.

2. Vahepealsete arengute ülevaade

RAM riigieelarve osakonna välisvahendite talituse nõunik **Mereli Mändmets:**

- ÕÜF eelarve mahust (340 mln eurot) on projektidele eraldatud 97% ehk 329 mln €. Toetust on saanud 368 projekti, loomisel 1175 töökohta.
- Väljamakseid on tehtud oodatust tunduvalt vähem - 15% eelarvest ehk 50,4 mln €. Väljamaksetes on paremini edenenud merekeskkonna ja vee käite ning kasutuse sekkumine (51% eelarve mahust), VKE-de investeeringutoetus (45%) ja ettevõtluse mitmekesistamise tugiteenused (29%). Ootus on väljamaksete tempo hoogustumisele kõigis sekkumistes.
- Suurimad eelarve ülejäägid on ettevõtjate teadmismahukate tegevuste toetuse meetmes ja ringmajanduse korraldamise meetmes. Investeeringute meetmes on riskide maandamise põhjusel otsustatud lubada ülebroneeringut.
- Euroopa Liidu (EL) riikidest on Eesti ÕÜF kumulatiivsete maksetega teisel kohal, võetud kohustuste osas esimene (110%).
- Vahepeal toimunud sündmused:
 - 17.06 G7 tippkohtumisel esitles EK president Ursula von der Leyen NEO magnetit kui sõltumatute tarneahelate sümbolit.
 - 17.06 Ida-Virumaad külastasid Inform EU raames 15 EL ajakirjanikku, fookuses õiglase ülemineku.
 - 30.06 ESTO tulevikuforum.
- HTM meetmest avatud taotlusvoor täiendkoolituste ja tasemeõppe algatustele Ida-Viru täiskasvanutele (tähtaeg 22.09).
- 21.-23.10. ÕÜ platvormi konverents Brüsselis, mille raames toimuvad näitus õiglase ülemineku projektidest ning tunnustatakse ÕÜ silmapaistvaid tegusid ja esindajaid.

3. Meetmete seis ülevaade ministriumidelt

3.1. Sotsiaalministeeriumi välisvahendite osakonna juhataja **Marilyn Sternhof**

Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamise ja tervisekahjude vähendamise

- Edeneb plaanipäraselt. Kohustused 100%, lepingutega kaetus ca 92%.
- Väljamakseid 11 000 €. Prognoos 2025. a lõpuks 28%, 2026. a lõpuks 61%.

- Biomonitoringu läbiviimiseks TÜ-ga leping sõlmitud, eetikakomitee ja AKI luba olemas, I etapp täidetud. Töös II ja III etapp: tervishoiuteenuse osutajatele materjalide (küsimustikud, proovivõtu tarvikud) komplekteerimine ja kohale toimetamine, paralleelselt proovide kogumine ja nende edastamine laboritele. Töös biopanga teenuse tellimiseks tehnilise kirjelduse koostamine.
- Kemikaalide riskide hindamise koolituste ettevalmistamine, koolitus algab novembris.

Ühiskondlikku muutust toetavate sotsiaal- ja terviseteenuste arendamine

- Edeneb plaanipäraselt. Kohustused 100%, lepingutega kaetus ca 79%. Koolitustel osaletud 633 korda, näitaja ületäidetud.
- Väljamakseid 1,1 mln €. Prognoos 2025. a lõpuks 28%, 2026. a lõpuks 62%.
- Integreeritud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine – ajakavas, inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudel on välja töötatud ja Ida-Viru maakonna jaoks kohandatud, piloteeritakse. Järgmine SCIROCCO hindamine 2026.
- Teadmiste, oskuste ja motivatsiooni suurendamine – ajakavas, motivatsioonisüsteem on läbi pakutavate koolituste ja mentorlusprogrammi loodud, tööle on asunud 27 uut spetsialisti.
- Innovatsiooni- ja tugiteenuste arendamine – ajakavas, varsti avaneb taotlusvoor KOVidele, et suurendada nende võimekust sotsiaalteenuste arendamisel.

3.2. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu asekantsler Sigrid Soomlais:

KOV investeringud ülemineku mõjude leevendamiseks

- Toetusotsused: 19 854 533 € (98,8% eelarvest). Kui Sillamäe projekt kasutab õigust toetuse suurendamiseks, siis 100%.
- Väljamaksed: 2 068 399 € (10,3% eelarvest), menetluses lisaks ca 1,2 mln €. Aasta lõpuks eesmärk 30%.
- Väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemed saavutatakse.
- Meetme määruse muudatus 2025 suvel, abikõlblikkuse periood pikendati 30.04.2027.
- Mõnes projektis ehitushangete viivitused: Jõhvi sotsiaamaja, Sillamäe Muusikakool ja Noorte- ja Huvikeskus. Voka kogukonnakeskuse hange vaidlustatud.

Piirkondlike algatuste toetus

- Toetusotsuseid summas 15 029 385 € (89,78% eelarvest).
- Meetme jääk: 1,534 mln €, sh keskmiste projektide II voor 1,3 mln €, väikeprojektide vooru jääk 234 000 €.
- Väljamaksed: 5,3 mln € (31,75% eelarvest), ettemakseta 4,4 mln € (26,27% eelarvest).
- Väljund- ja tulemusnäitajate saavutatakse.
- Eelarveid muudetud vastavalt taotlejate huvile ja vahendite saadavusele:
 - Suuremahulised projektid: 9,5 mln € → 10 212 167 €.
 - Keskmise suurusega projektid: 4,6 mln € → 4 292 535 €.
 - Väikeprojektid: 2 640 431 € → 2 235 729 €.

S. Soomlais tõstas ülebroneeringu küsimuse: Meetme jäägid on väikesed, vooru jääk aasta lõpuni vaid 200 000 €. Keskmise ja väikeprojektide voorudes on suur ületaotlemine, vooru eelarvest ei jätku. Antud meetme puhul 10% ülebroneeringut oleks 1,6 mln €.

T. Tomingas: Ülebroneering on finantsriskide maandamise võte, kus meetme eelarvet suurendatakse siseriiklike vahendite arvelt, et vältida riske projektide nurjumisele ja EL toetuse kasutamata jäämisele. Üle platsi on ülebroneeringud plaanitud pilti rakendusperioodi keskpaigas järgmise aasta keskel, kui selgub, kus eelarved ammenduvad ja kus nõudlus suurim. ÕÜFis oleme ettevõtluses lisanud 15 mln € siseriiklikke vahendeid ülebroneeringuks, et riske paremini juhtida. Suure nõudluse korral tuleb kõrvale vaadata ka katkestamise poolt. Aasta lõpuks on kavas lõpetada rakenduskava muudatused ning uue aasta alguses kinnitab valitsus siseriiklike meetmete nimekirja, mille kaudu fikseeritakse üleriiklikud broneeringud. Kui REM saadab ettepaneku, vaadatakse see läbi, kinnitatakse seisukoht ning juhtkomisjoni teavitatakse edasistest sammudest.

T. Sams: Piirkondlike algatuste toetusmeetmete vastu on huvi olnud väga suur. Eelarve 1,3 mln €, taotlusi esitatud 9,9 mln € ulatuses. Tegemist on märkimisväärse ületaotlemisega ning kuigi kõik taotlused kontrollitakse ja hinnatakse, jääb suur osa headest ideedest rahastuseta.

3.3. Haridus- ja Teadusministeerium. Haridus- ja Noorteameti haridusuuenduste osakonna kutse ja kestlikkuse keskuse juht **Anneli Luik:**

Ida-Viru ettevõtluse teadmismahukuse suurendamise toetus: teadusvõimekuse pakkumise arendamine Ida-Virumaal TA-võrgustiku loomiseks

- Edenemine hea. Väljamakstud 9 544 208,91 € (26,72%). Menetluses 1 141 515,07 € – investeringute kuludokumendid.
- Töö käib 22 uurimisrühmas kahe Ida-Viru kolledži juures.
- Uurimisrühmade 2024 a vahearuanded on ekspertide poolt positiivselt tagasisidestatud.
- Investeringute teostatavusanalüüsid on koostatud, meetme juhtkomisjoni kooskõlastused olemas. Hanked on tehtud. Toimuvad investeringud teadus- ja arendustegevuse teenuste pakkumiseks vajaliku laborivõimekuse loomiseks ja arendamiseks.

Ida-Viru täiendkoolituse mahu suurendamine ning uute tasemeõppe õppekavade arendamine ja käivitamine kutse- ja kõrghariduses

- Väljamakstud 3 686 014,81 € (11,89%), menetluses 608 498,83 €. Võiks olla parem. IVKH investeringute osa väljamaksed peaksid toimuma sellel aastal.
- Ei ole nii hästi käivitunud, kui loodeti. Mitmeid põhjuseid, peamine et ei ole õppijaid, kes tuleksid eestikeelsetele õppekavadele õppima.
- 2024/2025 õ.-a. toimus õpe kahel õppekaval. 2025/2026 õ.-a. oli konkurss neljal õppekaval, kui alustada saadi ainult ühe grupiga. Talvel toimuvad lisavastuvõttud.
- Kutsehariduse tasemeõppekavadel on õpet alustanud 129 õppurit. Probleemi on teadvustatud ja sellega tegeletakse.
- Suvel toimus ideekorje kutseõppe tasemeõppe pakkumiseks ÕÜFi raames. Pakkumuse esitas neli kooli, millest meetme juhtkomisjon kooskõlastas kolme kooli ettepanekud.

Kõrghariduse tasemeõppe õppekavade arendus ja õppe pakkumine õppimisvõimaluste mitmekesistamiseks Ida-Virumaal

- Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa Kolledžis ja Tartu Ülikooli Narva Kolledžis on õppetööd alustatud 11 õppekaval. Septembris 2025 a alustas õpinguid 282 õppijat. Õppekava arendus on üldiselt lõppenud, õpe toimib.

Täienduskoolituste pakkumine teadmiste ja oskust arendamiseks Ida-Virumaal ning täiskasvanutele suunatud õpivõimalusi toetavad tegevused

- Koostöö HTM-ga. Täiskasvanute riiklik täienduskoolituse tellimus summas 2,2 mln €. Plaanis 196 koolitust, 3551 õppijat. Ajalugu näitab, et kõik koolitused kindlasti ei täitu.
- Mikro kvalifikatsiooniõppe läbiviimiseks pakkumus, oodati suuremat huvi. Pakkumused esitasid neli kooli kuuel õppekaval.

M. Ilmjärv: Kas täienduskoolituste meetmetest hakkab raha mingil hetkel üle jääma?

T. Kuusmik: Kui koolituste kohad täis ei tule ja koolitust ei toimu, mis selle rahaga toimub? Kas täienduskoolitused toimuvad ainult Ida-Virumaal, kuidas on korraldatud kohalike osalemine?

A. Luik: Hetkel ei saa raha üle jäämist lubada. Loodame, et täienduskoolituse maht suureneb. Koolitusi pakutakse kolmes vormis: hübriid-, veebikoolitused ja kohapealsed Ida-Virumaal. Raha makstakse korraldajale ainult pärast koolituse toimumist. Osalejate leidmisega tegelevad koolitajad ise ning Harno täiskasvanuhariduse koordinaator, kes koolide antud infot aktiivselt levitab. Praeguse seisuga selle perioodi koolitustest on toimunud 23%. Koolitusi tuleb ka teistest meetmetest (VÕTI, rohemeede) peale ÕÜFi, mis tekitab konkurentsi. Pakkumisi on palju ja turg tihe.

K. Tali: Mida olete teinud või tegemas, et järgmiste konkurssidega õnnestuda?

A. Luik: Koolituste pakkumised on juhtkomisjonis heaks kiidetud, jälgitakse piirkonna vajadust ja ÕÜFi eesmärkide seotust. Tulekul turunduse ja kommunikatsiooni partner.

A. Sepp: Millal toimub mikro kvalifikatsioonide programmide järgmine pakkumine, kas neid võiks olla rohkem ning pikema kestvusega?

A. Luik: Uus pakkumine tõenäoliselt kevadel. Varem oli koolidel liiga vähe aega pakkumisteks, edaspidi arvestatakse sellega.

T. Tomingas: Riigieelarve protsessis pöörati valitsuses teravat tähelepanu fondide meetmete edenemisele, eelarvetele, väljamaksetele ja tulemustele. Ministeeriumidele on antud konkreetset eesmärgid selle aasta ning 2026. a juuni lõpuks. Kui edenemist ei toimu ja turu nõudlus on väiksem või prioriteedid muutunud, tehakse 2026. a sügisel ümberplaneerimine, raha võetakse vähem nõutud meetmetest ja suunatakse nõudlusega meetmetesse. Meetmete sees on juba toimunud vahendite ümbertõstmisi vastavalt muutunud vajadustele. Suuremad muudatused eeldavad arutelu Euroopa Komisjoniga ja on vähemalt pooleaastase protsessiga.

T. Kuusmik: Kas meetmete vaheline liikumine on vaja komisjoniga kooskõlastada?

T. Tomingas: See sõltub ulatusest. Väiksemad muudatused (eelarve ja indikaatori suurendamine olemasolevate meetmete vahel) saab teha siseriiklikult valitsuse kinnitatud nimekirja alusel. Suuremad muudatused (uued meetmed või investeeringud) eeldavad komisjoniga läbirääkimisi ja rakenduskava muutmist.

3.4. Kliimaministeeriumi finantsosakonna juhataja Tanel Ross:

Korterelamute energiatõhususe toetamine

- Eelarve 15 mln €. Taotlustega kaetud 14 698 987 €, vahe eelarve kogumahuga ca 300 000 € puhvriks võimalike selguvate kallinemiste tarbeks.

- Tegevuse kulgevad planeeritult ning majades on algamas ehitustööd projekteerimise korraldamise ja ehituspakkumiste võtmise järel. Kokku renoveeritakse 14 maja.
- Kulude prognoos 10 mln € 2025. a lõpuks, 2026. a lisandub 3 mln ja 2027. a 2 mln €.

Ida-Virumaal riikliku tähtsusega jääkreostusobjektide ohutustamine ja Ida-Virumaa ühisveevärgi varustuskindluse uuring

- Eelarve 3 871 429 (ÕÜF 2 710 000, RKF 1 161 429) €.
- Projektist on välja makstud kuni 2025 II kvartal 1 972 812,24 eurot. Eelarvest peaaegu pool, teine pool planeeritud ellu viia 2026. aastal.
- Tegevus kulgeb planeeritult. Leitud on lisareostus, mis vajab lisaraha (Ahtme lekkiv bassein).

Põlevkivi kaevandamise tagajärjel rikutud Kurtna järvede veerežiimi taastamine

- Eelarve 2 014 286 (ÕÜF 1 410 000, RKF 604 286) €. Väljamakseid selle aastaga vähe, põhilised väljamaksud toimuvad kuni perioodi lõpuni.

Kaevandamisega ja põlevkivi töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine Ida-Virumaal

- Eelarve 914 286 (ÕÜF 709 120, RKF 205 166) €. Välja makstud 106 155 €.
- Tegevused on käimas, kuid on veel ebaselgust ja osa tegevusi viibinud. Tõenäoliselt vajalik abikõlblikkuse perioodi pikendamine.

Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlik arendamine

- Eelarve: 6 285 714 € (koos RKFiga).
- Sekkumine koosnes kahest osast: I osa – uuring-analüüs vajalike riiklike sekkumiste ja investeeringute kohta ja II osa – investeeringud vastavalt analüüsi tulemustele (mahuliselt suurem).
- Uuring valmis 2025. aasta juunis. Selgus, et Ida-Virumaal on võrreldes ülejäänud Eestiga suurim vajadus tööstusest ja põlevkivisektorist pärinevate jäätmete ringlussevõtuks. Põhiline järeldus oli, et antud vajaduse täitmine vajab täiendavat teadus- ja arendustegevust. Läbiviimine ei ole selle eelarveperioodi jooksul võimalik.
- Tunnistada TAT kehtetuks. Eelarve ülejääki kasutada KLIM meetmetes, mis on jäänud siiani rahastuseta või vajavad lisavahendeid.

M. Kuusk: Kas ringmajanduse või jäätmekäitluse meetme raames saaks kasutada vahendeid Uikala prügila ja jäätmereformi abistamiseks?

T. Ross: Ei oska öelda. KLIM ringmajanduse osakond Uikala probleemiga tegeleb. Meil on ÕÜF-is ka teisi sekkumisi, mis tähelepanu vajavad.

T. Kuusmik: Finantseerimist vajab Narvas prügipõletustehas. Uikala ei ole ÕÜF valdkond.

4. Ettevõtlusmeetmete ülevaade

4.1 Põlevkivisektori töötajate tööle asumise ja oskuste arendamise toetamine

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive osakonna nõunik **Annika Sepp:**

- Meedet rakendatud 2 aastat, tasemeõpe käima läinud. Sisenemine sõltub põlevkivisektori tööjõuvajadusest. Sektoris ei ole toimunud järske ega suuremahulisi muudatusi, seetõttu sisenemine väikesearvuline.

- 35 inimest on toetusega tööle asunud, 66 inimest on kahe aasta jooksul tasemeõppesse läinud. Kuigi numbrid on väikesed, toimib meede lisaturvavõrguna põlevkivisektori töötajatele.
- Panustatud meetmedisaini: töös TAT käskkirja muudatus, mis teeb sihtrühmale tingimused leebemaks ja atraktiivsemaks.
- ÕÜF eelarves tekib ülejääk 1,5 mln €. Ettepanek suunata ülejääk ettevõtlusmeetmetesse.
- Mikro kvalifikatsiooni omandamise toetus: Meede pakettis, kuid pole veel käivitunud. Tingimused seotud HTM mikrokraadi kavadega. Sügisel esitatud õppekavad liiga lühikesed, ei kvalifitseerunud. Teema põgusalt arutatud HTM-i ja Töötukassaga

4.2 Ettevõtlusmeetmete ülevaade

T. Tomingas: Oleme olnud suhtluses EISI ja MKM kolleegidega seoses rakenduskava ja ÕÜ kava muudatustega. Eesmärk tagada sujuv rakendumine ja raha suunamine sinna, kus seda kõige enam vaja. Ettevõtlusmeetmed moodustavad ÕÜF pakettist suurima osa, seetõttu fondi edukus sõltub meetme edukusest.

Euroopa Komisjon tuli välja REARM algatusega, ühtekuuluvuspoliitikas toodi pildile kaitsevaldkonna rahastamise võimalused. Regulatsiooni muudatus lõpusirgel, liikmesriigid saavad aasta lõpuks esitada rakenduskavade muudatused kaitse-eesmärkide lisamiseks. Eesti VV otsustas juunis suunata 200 mln € kaitsetööstuse ja sõjalise liikuvuse toetamise, käivitati rakenduskava muudatus. ÕÜFi see ei puudutanud.

Küll aga tegi siis KLIM ettepaneku teha muudatus oma ÕÜF toetuste portfellis, suunates 4,8 mln € ringmajanduse meetme kasutamata raha ümber jääkreostuse likvideerimisse Erra ja Ahtme jõgedes. Kraadisime suvel juhtkomisjoni seisukohta, mis napilt, aga siiski toetas pigem selle raha ettevõtlusesse suunamist. Arutasime EISI ja MKMiga valmidust antud raha vastu võtta, projektide järjekorda ja katkestamise riske. Jõudsime veendumusele, et hetkel mõistlikum tegusteda olemasoleva ettevõtlustoetuste eelarve piires (katkestatud projektide arvelt vabanenud raha ja ülebroneering).

Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA toetuste osakonna juht Monica Hankov:

- Kohustusi võetud 231,5 mln € (101,6%). Väljamakseid 28,1 mln €. Väljamaksete tempo kuus ca 4 mln €.
- Suurinvesteeringud eelarve 153,9 + 15 mln € ülebroneering, kokku 168,9 mln €. Rahastatud 29 tk mahus 167,6 mln € (teiste meetmete jääkide arvelt), väljamaksed 13,8 mln € (8,2%). Loodavate töökohtade arv: 975 tk
- VKE investeeringud eelarve 15 mln €. Rahastatud 49 tk mahus 14,8 mln €, sh lõpetatud 13 tk. Väljamaksed 6,5 mln € (44%). Rahastamata jäi vahendite lõppemise tõttu 26 tk mahus 7,6 mln €. Kooskõlastamisel MKMga nende menetluse ennistamine.
- Teadmismahukus eelarve 15 mln €. Rahastatud 6 tk mahus 5,6 mln €. Väljamaksed 363 000 € (6,5%).
- Tugiteenused eelarve 29 mln €, väljamaksed 7,4 mln € (25,5%).
- Ettevõtlusmeetmetes on ülebroneering end õigustanud. Riskid olid prognoositavad, eriti suuremahulistes projektides ja teadmismahukates projektides (rakendusüriingud suure riskiga). Rakendamise perioodil katkestanud 5 projekti, kogumahas 34 mln €.
- Tänapäev olukord, kus vaba raha praktiliselt ei ole, on saavutatud tänu ülebroneeringule. Selle arvelt oli võimalik võtta uusi kohustusi. Katkestatud projektide eelarvest rahastati esialgu välja jäänud suuremahulisi projekte.

- Kohustusi on võetud ülebroneeringu arvelt. Vaba raha ca 11 mln €. Koos varasemate kokkulepetega (kaugküte 5 mln €, MKM tööala meede 1,5 mln €) on kokku 16–17 mln €. Summa piisav VKE meetme avamiseks (eelmine meede oli 15 mln €).
- Plaanis VKE meede avada oktoobris 2025. Peamised muudatused: maksimaalne toetus kuni 3 mln €, projektide elluviimine kuni aastani 2029. Menetlusprotsessi kiirendamine: projektiplaanide eelnevat heakskiitmist ei nõuta, koostöö ettevõtjatega jooksvalt.
- Varasemad rahuldumata jäänud VKE taotluseid ei pea uuesti esitama. Kui raha vabaneb, ennistatakse ja võetakse menetlusse. Muudatuste korral peab varasema taotluse katkestama ja esitama uute tingimustega taotluse.

5. EL 2028+ perioodi ettevalmistused

RAM riigieelarve osakonna välisvahendite talituse juhataja **Triin Tomingas**:

- Euroopa Komisjon tuli suvel välja järgmise perioodi 2028–2034 eelarve ettepanekuga.
- Tegemist on enneolematu ümberkorraldamisega ELi eelarves ja toetusfondide süsteemis. Senise killustatud fondide struktuuri asemel pakutakse 3-sambalist arhitektuuri:
 - I sammas – Riigiplaan. Konsolideeritakse ühtekuuluvuspoliitika fondid, ÜPP, kalandustoetused, sisejulgeoleku fondid. Eesti eelarve: 6,5 mld € (sisuliselt sama maht, mis tänases perioodis). Sisejulgeoleku, rände ja piirihalduse vahendid suurenevad 10 korda (80 mln € → 800 mln €).
 - II sammas – Konkurentsivõime. EK jagab keskset fondi konkurentsipõhiselt, ilma liikmesriikide eeljaotuseta. Toetatakse tugevamaid projekte ELis. Peamised teemad: konkurentsivõime, ühendused (transport, digi, energia), teadus ja innovatsioon (Horisont). Eesti huvi ja fookus: energiaühendused, innovatsioonitoetused ettevõtetele jms.
 - III sammas – Globaalne Euroopa, väliskoostöö ja arenguabi.
- Kogu sammastikku katab üldine pikaajaline eelarve, mille põhiparameetrid lepatakse kokku ülemkogul riigijuhtide tasandil. Otsustamine käib riigijuhtide tasemel ka mitmete katusesse tõstetud elementide osas, mida töörühmades ei arutata.
- Esmamulje ettepanekust on positiivne: Eesti jaoks olulised teemad (kaitse, ühendused, Ukraina toetamine) on pildil. Sisejulgeolek on saanud oluliselt suurema eelarve. Komisjon pakub välja suurema kogueelarve (1,15% SKTst), mis vastab Eesti huvidele.
- Läbirääkimiste alguspunkt on Eestile soodne, kuid mõningaid prioriteete tuleb kaitsta (kaitse, ühendused, sisejulgeolek, Ukraina toetus).
- Probleemkohaks on ÜPP ja otsetoetused. Komisjon ei ole ettepanekus nende ühtlustamist adresseerinud, riigid võivad esimese samba vahenditest otsetoetusi suurendada teiste valdkondade arvelt. Eesti põllumehed võivad sattuda veelgi kehvemasse positsiooni võrreldes suurte põllumajandusriikidega.
- Idapiiri riikide eripära ja lisarahastus: Eesti on korduvalt tõstatanud Venemaa naabrusest tulenevaid negatiivseid mõjusid ja vajadust esimese samba ümbriku suurendamiseks. Vajadus mitte ainult sisejulgeoleku, vaid ka sotsiaalmajanduslike kulude katmiseks (ettevõtluse toetamine, investeeringud). Koostöös Läti, Leedu, Poola ja Soomega on Komisjonile esitatud valemid ja indikaatorid lisarahastuse põhjendamiseks. Hetkel

Komisjoni ettepanekus lisaraha ei paista. Ühtekuuluvuspoliitika volinik töötab välja idapiiri riikide pakti, kuid ilma rahata on sellest vähe kasu.

- EL eelarve omavahendid: Komisjoni ettepanek sisaldab uusi omavahendite allikaid. Meie eksperdid tegelevad analüüsimisega, mida see Eesti jaoks tähendab.
- Seisukohtade kujundamine ja protsess: Hetkel koostatakse riiklikke seisukohti Komisjoni ettepaneku suhtes. Plaan jõuda seisukohtadega valitsusse detsembri alguses ning seejärel kinnitada Riigikogu EL asjade komisjonis. Tegemist peamiselt eelmisel aastal vastu võetud raamseisukohtade täiendamisega. Tõenäoline, et 2027. a lõppfaasis võib olla vaja uusi seisukohti (punased jooned, võimalikud kompromissid).
- Komisjoni ettepanekute ebamäärasus: Kavandatud määruste tekstid on pealiskaudsed ja lahti kirjutamata. Palju küsimusi ja tõlgendamisruumi.
- Siseriiklikud valikud ja arutelud: Pärast seisukohtade kinnitamist tuleb arutada, milliseid reforme, investeeringuid ja meetmeid riigiplaanist rahastada. Aluseks Eesti 2035, valdkondlikud arengukavad, raportid ja Komisjoni soovitusel.
- Järgmisel perioodil on liikmesriigil rohkem otsustusvabadust vahendite jaotamisel. Ette on antud: kliimaprotsent 34% (sammaste ülene), sotsiaalvaldkonna protsent 14% (riigiplaanist). Muu jaotus on liikmesriikide otsustada, mistõttu siseriiklike kokkulepete pidamine on võtmeküsimus.
- Teise samba (konkurentsivõime) võimalused tuleb arvesse võtta sünergias riigiplaaniga (nt energiaühendused, innovatsioon).
- Protsess: Novembris strateegilised arutelud (asekantslerid, katuspartnerid). Veebruari lõpuni 2026.a detailsemad arutelud ministriumide eestvedamisel (reformi- ja investeeringuettepanekud). Kevadel 2026.a laiemad arutelud partnerite ja poliitiliste jõududega. 2027.a valimised võivad tuua prioriteetides muudatusi. Sügis 2026 suured siseriiklikud kokkulepped valdkondade ja eelarve osas, et 2028.a. alguses rakendusperioodiga startida.
- Eelarveraamistik: EL eelarve ettepanek oodatav 2027.a keskpaigaks, Eesti eelarve võib vahepeal muutuda.
- Vajalike tegevuste ettevalmistamine peab toimuma sõltumata Euroopa tasandi viivitustest. Õppetunnid varasematest perioodidest: hiline start seab surve alla.
- Hindamised ja strateegiline raamistik: Kasutatakse varasemate perioodide hindamisi (lõppevad 2026 kevadeks). Hindamised seotakse arengukavadega, et tuvastada mõjusad vs vähem mõjusad meetmed.
- Toetuste korraldus: Vajalik kavandada lihtsam, konsolideeritud ja väiksema bürokraatiaga süsteem. Rahastuse loogika tulemuspõhine: Komisjon maksab, kui tulemused on saavutatud.
- Ootus reformide esitamiseks riigiplaanis (nt pikaajaline hooldus, tööjõu tootlikkus, sooline palgalõhe).
- Idapiiri toetamine: Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Soome ühispositsioon.
- Riiklik seisukoht: käsitleda idapiirina NUTS 2 tasandit ehk kogu riik. Kasutada üleriigilisi indikaatoreid, et näidata laiapõhjalist mõju. Eesmärk: suurem rahaline perspektiiv ja paindlikkus riigi sees. Soov tuua suur lisarahastus esimesse sambasse, sisuline jaotus siseriikliku debati kaudu.
- Webinar 8. oktoobril: Komisjoni ettepaneku ja sammaste sisu tutvustamine.

- Eesti sissemakse suureneb (sh taasterahastu tagasimaksed). Eesti jääb netosaajaks; esmane arvutus ligikaudu praeguse perioodi tasemel.

6. Muud küsimused ja ettepanekud

6.1. Kliimaministeeriumi meetmete eelarve muudatus

T. Tomingas: Järeldused ettevõtlusmeetmete ülevaatest on, et uue kohandatud ettevõtlusvooru avamiseks on eelarvet 17,4 mln € (katkestamised, jäägid, ülebroneering). Selle arvelt saab rahastada varem rahapuudusel tagasi lükatud taotlusi ja avada uue vooru. Hetkeseis rahuldab ettevõtluse vajaduse, lisaraha pole tarvis. Ettevõtlusele on juba sisuliselt raha juurde antud (ülebroneeringu arvelt). Kui katkestamistest vabaneb raha, saab avada veel ühe VKE vooru enne perioodi lõppu.

RAM poolelt jälgitakse üha enam kulude tegemise tempot, aga ka katkestamistega seotud raha vabanemise riske. Fondidel on iga-aastased kulukohustused, mis on vajalik Brüsselist toetuste täismahus väljaküsimiseks. Juhul, kui kulud jäävad alla vajaliku sihttaseme, jääb vastav maht toetusraha Eesti jaoks saamata. Hetkel liigume kulude tegemise ja väljamaksete puhul ünsa piiri peal. Lisaks tuleb arvestada, et ÕÜF on piiratud ühe maakonnaga, mis teeb olukorra keerukaks ja riske raskem hajutada. Perioodi teises pooles absorbeerimiskid suurenevad. Suurim risk kui mõni projekt ebaõnnestub ja vabanevad kümned miljonid lõpuperioodis, siis ümber suunamiseks on võimalused piiratud ja tekib raha kaotamise risk. 2028 algab uus periood, mistõttu oluline vältida kattuvusi ja lõpetada selle perioodi tegevused ja investeringud tähtaegselt. Nr 1 eesmärk: ÕÜFi raha tuleb viimase sendini Ida-Viru heaks ära kasutada.

Eelnevat arvestades teeb RAM **ettepaneku:**

Võtta arvesse Kliimaministeeriumi soov jäätmemeeetme raha kasutada Erra jões praeguses rakenduskava ja ÕÜ kava muudatuses, et võimaldada sealt kulude tegemist. Ettevõtlusmeetme puhul teha ära eelnevalt EIS-i poolt tutvustatud uus voor ning 2026. a esimeses pooles vaadata seis üle ja hinnata järgnevat vajadust selle vooru kogemuse pealt.

T. Kuusmik: Ettevõtlusmeetmetes on alati riskid, kuna ettevõtjad võtavad endale suuri investeerimiskohustusi. IVIA seisukohad: Eelistada võimalikult palju ettevõtlusmeetmeid; teisena suunata raha elukeskkonna parandamisele; alles kolmandana käsitleda väga vana tööstuspärandi (nt Erra jõe puhastamise) projekte. Erra jõe puhastamine ei loo töökohti ega paranda oluliselt elukeskkonda. Võimalik lahendus: nihutada Erra projekti ajaliselt järgmise või ülejärgmise aastasse, et testida samal ajal VKE taotlusvooru huvi ja täitumist.

T. Tomingas: Töökohtade loomine on ülemineku peamine prioriteet. Ettevõtluse poolel on eelarve olemas (taotlusvoorude jäägid + ülebroneering), lisaraha hetkel pole põhjendatud. Samas pole mõistlik jätta raha kasutamata, kuna igal aastal on kohustus Brüsselist etteantud mahus toetusraha välja küsida. Ettevõtluses on juba toimunud mitmeid suuremahulisi katkestamisi, mitme projekti rahastus selgub aasta lõpuks. Soovitus vaadata ära uue ettevõtlustoetuse vooru nõudlus ja projektide maht, hinnata suurinvesteeringute projektide jätkumist. Seejärel aasta alguses otsustada, kas eelarvet on vaja suurendada ja võtta ülebroneeringu teema uuesti lauale. 15 mln ei ole lõplik piir, numbrit saab suurendada.

T. Ross: Erra jõe reostuse kõrvaldamine ja Ahtme piirkond on riiklikult tähtsad jääkreostusobjektid, mis tuleb likvideerida. Mõlema puhul risk reostuse levikuks. Erra jõe eelprojekt olemas, võimalik kohe hange välja kuulutada, tööde algus 2026. a varasuvel. Ahtme projekt juba töös, selgunud vajadus täiendavateks töödeks.

M. Ilmjärv: 26 joone alla jäänud projekti ei anna piisavat alust väita, et olemasolev lisaraha on piisav. Info rahade lõppemisest levis varakult, mistõttu ettevõtjad pidurdasid taotluste esitamist. Meetme avamisel on oodata uut taotluste tulva. Toetan IVIA seisukohta: kogu lisaraha suunata eelkõige VKE meetmesse; keskkonnaprojektid alles siis, kui selgub selge vajadus.

M. Kalvik: Ettevõtluse vaatest oleks loogiline avada uus voor, hinnata taotluste mahtu, seejärel teha otsus edasise rahastuse kohta. Kahtlus, kas ajagraafik seda võimaldab.

T. Tomingas: Õiglase ülemineku kava ja rakenduskava muudatused on lõppjärgus, muudatus tuleb esitada käesoleva aasta lõpus. Küsimus, kas võtta 4,8 mln € arvesse juba praegu või jätta see „õhku“ (kasutamiseks jääkreostuses või ettevõtluses). Võimalik variant: jäätmemeeetme eelarvet hetkel ei vähendata, samal ajal tegevusi ei kavandata. Ettevõtlusvoor tehakse ära, järgmise aasta rakenduskava muudatuses antakse 4,8 mln €-le uus sihtotstarve. Risk on kulude tegemise tempo. Kui kulused ei suudeta täis teha, võib Eestisse jääda tulemata mitu miljonit eurot. Kui otsus teha alles 2026. aasta veebruaris, siis rakenduskava muudatuse protsess kestab pool aastat. Alles seejärel saab kulused tegema hakata, tööde ja hangete algus lükkub järgmise aasta teise poole.

T. Ross: Kui otsus teha aasta alguses, tähendaks see tööde vähemalt aasta edasilükkamist, Ahtme projekt tuleks pausile panna. ÖÜF on mõeldud ka elukeskkonna ja looduskeskkonna taastamiseks ja parandamiseks. Lisatööde maht hinnanguliselt Erra jõe puhastamisele ~3 mln €, Ahtme tööde maht ~1,8 mln €.

RAM teeb ettepaneku:

Suurendada jäätmemajanduse projekti arvelt Ahtme tööde mahtu 1,8 mln € ulatuses. 3 mln € jätta hetkel ootele olemasolevasse meetmesse, kuni on toimunud ettevõtlusmeetmete voor, ning otsustada selle kasutamine järgmise aasta juhtkomisjonis (veebruar–märts 2026).

Vastuhääli ei olnud.

Otsustati: Ettepanek vastu võtta.

6.2. Jooksev info

- M. Mändmets lahkub RAM meeskonnast, tuleb uus konkurss.